

Pyeccee vuoigâdvuodah

Valvira.fi

@ValviraViestii

PYECCEST LII VUOIGÂDVUOTÂ finniđ šiev tiervâsvuođâ- já pyecceetipšo.

Pyeccee olmoošáárvu, vuáđu-uáinu já intimiteet kalga kunnijâttiđ.

Tiervâsvuođâpalvâlusâid kalga adeliđ oovtviárdásávt nuuvt, et ulmuuh iä asâttuu tuhhiittettee vuáđustâsttáá sierâ sajattâhân ovdâmerkkân ave, tiervâsvuođâtile, vâdulâšvuođâ tâi aassâmsaje vuáđuđ.

KUÁVDÁŠLIH SAJEH

- Pyeccee kalga tipšođ ohtsâšibárdâssâin suin. Tuáhtár kalga muštâliđ pyeccei suu puácvuođâst, tipšomuulsâiävtuin já toi máhđuľijn hemâdâsvaikuttâsâin nuuvt, et pyeccee ibbeerđ, mast lii saahâ.
- Pyeccei kalga almottiđ ääigi, kuás sun piäsá tiipšon. Jis äigi nubástuvá, te nubástus suujâ já uđđâ ääigi kalga almottiđ pyeccei ájâttâľhännáá.
- Pyeccee puáhtá tiäťu raajij ooleest valjiđ tipšosaajees.
- Pyeccest lii vuoigâdвуотâ uáiniđ jieijâs pyecceetiäđuđ. Kieldimvuáđustâssân puáhtá leđe, et tiäđuđi ľuhâmist puávtâččij šoddâđ tuođâľâš vaarâ pyeccee tiervâsvuoťân tâi tiipšon tâi kiännii eres ulmuu vuoigâdвуотâid.
- Pyecceetiäđuđ ľáá syeligâsah ulguupiäláľaid. Vâldunjuolgâdušľávt tiäđuđi ij uážu adeliđ omâháidgin pyeccee mietâmâšttáá.
- Tiipšon tutâmettum puáhtá savâstâľľâđ suu tipšoo áámmátulmuin, toohâđ muštottâs tipšosaje tiervâsvuođâhuolâttâsâst västideijee hoovdân tâi kuoddâľem kuáľluhaldâttâhvirgâdâľhân tâi Sosiaal- já tiervâsvuođâsyergi lope- já kocceemvirgâdâľhân (Valvira).
- Tiervâsvuođâhuolâttâs toimâohtâduvâin kalga leđe pyecceeäššialmai, kiän stivrim tâi ravvuid puáhtá pyeccee pivdeđ, jis sun lii tutâmettum jieijâs tiipšon tâi kohtâľmân.
- Pyecceevahâgist puáhtá uuccâđ sajanmâávsu Pyecceetâhâdâskuávdâáast.

Huápulâš já huáputtes tipšo

PYECCEST LII VUOIGÁDVUOTÁ peessâđ huápulâš tiipšon jotelávt, táárbu mielđ kocceempyecen. Huáputtes tiipšon láá asáttum enâmusráájih. Pyecceiviásun tâi tiervâsvuođâkuávdáá spesiaalpyecceetiipšon peessâm váátá tuáhtár tâi pânituáhtár vuolgâttâspááppár.

VUÁĐUTIERVÂSVUOĐÂHUOLÂTTÂS ENÂMUSRÄÄJIH

- Argâpeeivij virgeäâigi kalga tiervâsvuođâkuávdázân finniđ puhelinohtâvuođâ tállán.
- Tipšo táárbu kalga árvuštállâđ majemustáá kuálmád peeivi ohtâvuođâvâldimist, jis ton ij lah puáhtám árvuštállâđ tállán puhelimest. Tipšo táárbu puáhtá árvuštállâđ eres-uv tiervâsvuođâhuolâttâs áámmátolmooš ko tuáhtár.
- Tipšo kalga orniđ vääivi vááttám ääigist já majemustáá kuulmâ mánuppaajeest tipšo táárbu árvuštálmist. Njäälmi tiervâsvuođâhuolâttâsân kalga peessâđ kuulmâ mánuppaajeest, mut vuáđustállum suujâ keežild puáhtá tipšo mañediđ enâmustáá kuuđâ mánuppajan.

SPESIAALPYECCEETIPŠO ENÂMUSRÄÄJIH

- Tipšo táárbu árvuštállâm kalga algâttiđ kuulmâ ohhoost vuolgâttâspááppár puátimist. Tipšo táárbu árvuštállloo jo-uv vuolgâttâspááppár vuáđuld tâi lasetukâmušâin. Árvuštálmist máhđulávt tárbulijd lasetukâmušâid tâi spesiaaltuáhtár árvuštállâm kalga toohâđ kuulmâ mánuppaajeest vuolgâttâspááppár puátimist.
- Tárbulâžžân árvuštállum tipšo kalga algâttiđ vääivi vááttám ääigist já majemustáá kuuđâ mánuppaajeest tipšo táárbu paahudmist.
- Párnái já nuorâi mielâtiervâsvuođâpalvâlusâin kalga tipšo táárbu árvuštállâđ kuuđâ ohhoost vuolgâttâspááppár puátimist. Vuálá 23-ihásiih mielâ tiervâsvuođâčuolmâin killájeijeeh kalgeh peessâđ tiipšon majemustáá kuulmâ mánuppaajeest tipšotáárbu paahudmist.

TIPŠOSAJE VALJIM HUÁPUTTES TIPŠOOST

Tiervâsvuođâhuolâttâslaavâ miel puáhtá pyeccee jieš valjiđ tipšosaajees tiätu rajiittâsâiguin.

- Pyeccee puáhtá valjiđ, mon jieijâs kieldâ tiervâsvuođâsajattuvâst sun haalijd finniđ tipšo. Sun puáhtá meid haalijddijn valjiđ tipšosajan eres ko jieijâs kieldâ tiervâsvuođâkuávdáá. Pyeccee almoot ääšist kirjálávt jieijâs kieldâ já väljejum kieldâ tiervâsvuođâkuávdázân. Tiipšon piäsá väljejum tiervâsvuođâkuávdázân tâi väljejum tiervâsvuođâsajattâhân majemustáá kuulmâ ohhoost almottâsâst. Valjiđ puáhtá siämmáá-áigásávt tuše oovtâ tiervâsvuođâkuávdáá teikâ oovtâ tiervâsvuođâsajattuv. Valjim ij pyevti kuoskâđ škovlâ- teikâ uáppeetiervâsvuođâhuolâttâsân ijge kuhesáigásii lájádâstiiipšon. Uđđâ valjim puáhtá toohâđ tolemustáá ive keččin.

- Jis olmooš orostâl njuolgâduslâvt tâi kuhebijd aagijđ päikkikieldâs ulguubeln, lii sust vuoigâdvuotâ uázžuđ jieijâs kieldâst rahtum tipšovuávám miäldásii tipšo meid orostâllâmpäikkikoddees tiervâsvuođâkuávdáást nuuvt, ete tipšoost västideijee tiervâsvuođâkuávdáš ij muttuu.

- Oovtâstpargoost vuolgâtteijee tuáhtaráin, puáhtá spesiaalpyecceetipšo adeleijee almos pyecceiviäsu valjiđ.

Pyecceeäššikirjeh já tiäđui luovâtem

PYECCEEÄŠŠIKIRJIJD kalga merkkiđ puoh pyeccee taavdâmiäruštállâm já tipšo tááhust tárbulijđ tiäđuid sehe tipšomiärádâsâid. Meid savâstâlmijn, moh pyeccein tâi suu omâháiguin láá toollum, taheh merkkiimijđ.

Pyeccest lii vuoigâdvuotâ luuhâđ jieijâs pyecceeäššikiirjijđ já peessâđ njuolgiđ feeilâid, moh tain máhđulávt láá. Tuáhtár puáhtá kieldiđ pyeccee vuoigâdvuotâ finniđ tiätu pyecceetiäđuid, jis sust lii vuáđustállum suijâ epididđ, et tiäđui luuhâm puávtáččij tovâttiđ tuođâlii vaarâ pyeccee tiervâsvuotân tâi tiipšon tâi kiännii eres vuoigâdvuotâid. Pyeccee puáhtá pivdeđ suu pyecceeäššikiirjijn orroo feeilâ tivvom. Tiäđuid já árvuštâlmijđ, moh kirjimääigi annojeh tuottân, ij kuittâg uázžu mutteđ. Pyecceeäššikiirjijđ kalga toollâđ syeligâsâst, ijge tain uážu adelid ulguupiälálâid, omâháidgin, tiäđuid pyeccee kirjâlii lovetáá. Tast spiekâsteh laavâst sierâ asâttum tiätu tilálâšvuotâh.

Tipšosaajeest ij lah vuoigâdvuotâ luuhâđ pyecceeäššikiirjijđ iärâsijn ko pyeccee tiipšon teikâ toos lohtâseijee pargoid uásálistein. Tiervâsvuotâhuolâttâs kocceemvirgeomâhâin lii vuoigâdvuotâ uázžuđ pyecceeäššikiirjijđ kiävttusis ovdâmerkkân kuoddâlem čielgim várâs.

Ohtsâšibárdâs já jiešmeridemvuoigâdvuotâ

TIPŠOČUÁVDUSIJD KALGA TOOHÂÐ OHTSÂŠIBÁRDÂSSÁIN pyeccein. Tot váátá, et tuáhtár addel pyeccei iberdettee vuovvijn tiáđu suu puácuvuodâst, tipšomuulsâiávtuin, tipšo vaikuttâsâin já tipšon lohtâseijee riiskâin.

Jis pyeccee piettâl monnii tipšoost tâi tipšotooimâst, te talle viggoo sooppâđ monnii eres talhâstiedâlávtt agâstállum tipšovyevist, moos pyeccee miätá. Pyeccest ij lah vuoigâdvuotâ uázžuđ maid peri jieijâs halijdem tipšo. Pyeccest lii vuoigâdvuotâ piettâliđ tipšoost ollásávt, veikká tot puávtáččij-uv jođettiđ suu ruáppánmân.

Jis pyeccee ij tiervâsvuodâtiilees keežild standii meridiđ tipšostis, viggá tuáhtár ovdil tehálii tipšomiárdâs toohâm čielgiđ pyeccee táátu savâstâlmáin suu lavâlii ovdâsteijein, aldaomâháin tâi suu eres aldasáin. Jis aldasiih láá sierâmielâliih tipšoost, taha tuáhtár tipšomiárdâsâs tađe mielđ, mon uáiná lemin pyeccei pyeremussân. Jis pyeccee lii toohâm tipšotáátu, te tom kalga nuávdittiđ, veikká omâhááh liččii sierâ mielâ. Tuáhtár savâstâl kuittgâg omâháiguin pyeccee tiileest já tipšoost, jis pyeccee ij lah tom kiäldám.

Huápulijn tábâhtusâin, ovdâmerkkân luhottesvuodâin, riámá tuáhtár toimáid pyeccee jiegâ piáluštâm, veikká pyeccee táátu tâi omâhái mietâmâš ij puávtáččii čielgiđ. Pyeccei ij kuittgâg uážu adeliđ taggaar tipšo, mii vuástálist suu toohâm tipšotáátu. Talle iähtun lii, ete tipšotáátust lii kevttimnáál lyetittettee tiätu.

Jis **vyeliasâš pyeccee** avvees já ovdánemtäâsis vuáđuld stândee meridiđ tipšostis, te suu kalga tipšođ ohtsâšibárdâssâin suin. Tággáár tiileest tuáhtár ij uážu muštâliđ pyecceetiäđuid huolâtteijeid tâi pyeccee eres lavâlii ovdâsteijeid, jis pyeccee kiäldá tom.

Pyeccee ovdánemtäâsi árvuštâl tiervâsvuodâhuolâttâs ámmátolmooš. Jis vyeliasâš ij standii meridiđ tipšostis, kalga suu tipšođ ohtsâšibárdâssâin huolâtteijein. Huolâtteijee ij pyevti kieliđ vyeliasii tipšo, maid sun velttidhánáá taarbâš.

Tipšo eellim loopâmuudoost

KO PYECCEE PUÁCUVUOTÂN ij lah innig pyeredeijee tipšo, te sunjin adeluvvoo šiev vuáđutipšo já suu tadvâmeerhah kepiduvvojeh puohâi máhđulij vuovijguin. Uđđâ tutkâmušah iä táválávt innig tohhuu, já pyeccee uázžu taggaar tipšo, et suu loppâeellim kvaliteet ličij nuuvt pyeri ko máhđuláš.

Tuáhtár puáhtá toohâđ puárránmettum pyeccee, eellim loppâmuudoos ellee ulmuu tipšoost **miärádâs, et pyeccee ij iällááttuu**, jis suu váimu ooroost já vuoinâm jaskood (nuuvt kočodum DNR-miärádâs, engâlâskielân Do Not Resuscitate-miärádâs). DNR-miärádâs ulmen lii velttiđ lasseetmist pyeccee killáámušâid iällááttem- tâi eres piähtutipšotoimâiguin tiileest, mast taah tooimah iä innig juáđhi pyeccee eellim váádduhis vuáđupuácuvuodâi keežild, já tain lii pyeccei eenâb háittu ko hiätu.

Miärádâs viggoo toohâđ muuneeld, já miärádâs toohâm tuáhtár merkkee tom pyecceeäššikirjijd. Miärádâsâst kalga savâstállâđ pyeccein, jis tot lii suu tiervâsvuodâtile tááhust máhđuláš, já mielâstis meid omâháiguin, jis pyeccee ij tom kieldi. Jis pyeccee tiervâsvuodâtile ij addel máhđulâšvuodâ savâstâlmân, te ääšist savâstálloo omâháiguin. Savâstâlmijn tahhoo merkkim pyecceeäššikirjijd. Lopâlávt tuáhtár meerrid pyeccee talhâstiedâlâš tipšoost tađe miel, mon uáiná lemin pyeremus pyeccei.

Tutâmettumvuotâ tiipšon tâi kohtâlmân

TUÁHTÁRIJ JÁ TIPŠOPARGOJUÁVHU KENIGÂSVUOTÂ lii västidiđ pyeccee já suu mietâmâššáin meid omâhái koččâmâššáid já čielgiđ aašijd nuuvt, et kojâdejee ibbeerd vástádâs. Čuolmah iästojuh pyeremusávt kojâdmáin já savâstâlmáin.

Jis pyeccee tâi omâhâš kuittâg vuáttá, et **tipšo tâi kohtâlem lii lamaš hyeni** tâi epiääšimiäldásâš, tâi tiipšon ij lah peessâm meriääigist, láá pyeccee kevttimnáálá čuávvooh laavâst miäruštállum vyevih:

Kirjálâš muštottâs tipšosajan

Tipšosajan tohhum muštottâs lii távjá – tipšoo áámmátulmuiguin savâstállâm maŋa – jotelumos vyehi uážžuđ čielgiittâs tipšoost vuottum puástuvuođâin. Muštottâs tahhoo tipšosaje tiervâsvuođâhuolâttâsâst västideijee hoovdân. Tipšosoojijn láá maŋgii valmâš luámáttuvah muštottâs várás, mut muštottâs puáhtá toohâđ meid rijjâhámásávt.

Hovdá kalga čielgiđ ääši vuálážjdiskuin já adeliđ muštottâs tahhei kirjálâš čielgiittâs kuáhtulâš ääigist. Vástádâsâst kalga čielgâđ, moid toimáid muštottâs máhđulávt joođeet.

Jis muštottâsân finnejum vástádâs ij lah tohálâš, puáhtá ääšist toohâđ kuoddâlem kuávluhaldâttâhvirgádâhân tâi Valviran. Pyecceeäššialmai iššeed táár- bu miel muštottâs tâi kuoddâlem tohâmist.

Kuoddâlem puáhtá toohâđ, veikkâ ij liččii toohâmgin muštottâs tipšosajan. Kuoddâlem tahhoo Valviran talle, jis lii eepidmist, et lii tábâhtum tipšofeilâ, mon puáđusin pyeccee lii jáámmám tâi tuođâlávť já pisovávť ruásmuttum. Eres tábâhtusâin kuoddâlem tahhoo kuávluhaldáttâhvirgádâhân.

Kuávluhaldáttâhvirgádâh já Valvira pyehtiv sirded̄ kuoddâlem ton tipšosajan, kost koččâmušâst leijee tipšo lii tábâhtum, vâi selvâtteh kirjâlâš muštottâssân. Ääši kiedâvuššâm muštottâssân lii vuosâsajasâš lattim, ko selvâttuvvoo tutâmettumvuotâ. Kocceemvirgeomâhááh iä eromâš sujâttáá tuudhâ kuoddâlem, mii lii tohum kyevti ive puárâsub ääšist.

Kuoddâlem vievâst ij pyevti rievđâdiđ tuáhtár toohâm tipšomiärádâs, ijge ton vievâst uážu sajanmáávsu máhđulii tipšofeeilâst.

Pyecceevahâgist puáhtá uuccâđ sajanmáávsu Pyecceetâhádâskuávdáást. Puohâin tiervâsvuodâ- já pyecceetipšo ohtâvuodâst tábâhtum epimávsulâš čuávumâšâin ij finni sajanmáávsu, pic tuše tain olmoošvahâgijn, moh tevdih pyecceevaahâglaavâ miäldásijd iävtuid.

Talkkâs tovâtem kivkked tábâhtuvvee hemâdâsvaikuttâsâin puáhtá uuccâđ sajanmáávsu Suomâ Koskânâs Talhâsvaahâgtâhádâsfinnודuvâst (Suomen Keskinäinen Lääkevahinkovakuutusyhtiö).

Lasetiätu pyeccee vuoigâdвуođâin

PYECCEE VUOIGÂDVUOĐÁID LOHTÂSEIJEE ÄÄŠIH LÁÁ ERES LASSEEN ČUÁVVOO LAAVÂIN

- Suomâ vuáđulaahâ (731/1999)
- Laahâ pyeccee sajattuvâst já vuoigâdвуođâin (785/1992)
- Tiervâsvuođâhuolâttâslaahâ (1326/2010)
- Mielâtiervâsvuođâlaahâ (1116/1990)
- Pyecceevaahâglaahâ (585/1986)

KUODDÂLMEH TAHHOJEH KIRJÁLÁVT KUÁVLUHALDÂTTÂHVIRGÁDUV TÂI VALVIRA KIRJIMKONTTURÂN

- www.avi.fi
- www.valvira.fi

Valvira

Sosiaal- já tiervâsvuodâsyergi
lope- já kocceemvirgádâh

Valvira, PL 210, 00281 Helsinki

vaihde 0295 209 111

[kirjaamo\(at\)valvira.fi](mailto:kirjaamo(at)valvira.fi)

©Valvira 2016